

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : BGJ/26/2543

ชื่อโครงการ : การสำรวจและรวบรวมพืชวงศ์ขิงเพื่อการอนุรักษ์และขยายพันธุ์

ชื่อนักวิจัย : รศ.ดร.อรดี สหวัชรินทร์ ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตร มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์

e-mail address: droradee@yahoo.com

ดร.ทยา เจนจิตติกุล ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

e-mail address: sctjj@mahidol.ac.th

ระยะเวลาโครงการ: กันยายน 2543-กันยายน 2546

การสำรวจและรวบรวมพืชวงศ์ขิงที่พบในธรรมชาติของประเทศไทยและที่มีการนำเข้าจากต่างประเทศมาปลูกเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ ขยายพันธุ์ และศึกษาทางอนุกรมวิธาน ในระหว่างปีพ.ศ. 2543-2546 มีจำนวนทั้งสิ้น 27 สกุล 205 ชนิด และ 3 พันธุ์ปลูก โดยเป็นพืชสกุลข่า (*Alpinia*) 17 ชนิด 3 พันธุ์ปลูก, สกุลกระวาน (*Amomum*) 8 ชนิด, สกุลกระชาย (*Boesenbergia*) 14 ชนิด, สกุลเบอบิดเจีย (*Burbridgea*) 1 ชนิด, สกุลแคมแทนดรา (*Camptandra*) 1 ชนิด, สกุลเปราะภู (*Caulokaempferia*) 4 ชนิด, สกุลเปราะลายเงิน (*Cornukaempferia*) 2 ชนิด, สกุลขมิ้น (*Curcuma*) 28 ชนิด, สกุลอีเล็ททาร์ออปซิส (*Elettariopsis*) 4 ชนิด, สกุลคาหลา (*Etlingera*) 9 ชนิด, สกุลผีเสื้อเขี้ยว (*Gagnepainia*) 2 ชนิด, สกุลจีโอสตาซิส (*Geostachys*) 1 ชนิด, สกุลเข้าพรรษา (*Globba*) 26 ชนิด, สกุลฮันนิฟเฟีย (*Haniffia*) 1 ชนิด, สกุลมหาหงส์ (*Hedychium*) 10 ชนิด, สกุลเฮมิออริซิส (*Hemiorchis*) 2 ชนิด, สกุลสาอูพม่า (*Hitchenia*) 1 ชนิด, สกุลปุดเขย่ง (*Homstedtia*) 1 ชนิด, สกุลเปราะ (*Kaempferia*) 27 ชนิด, สกุลรติ (*Laosanthus*) 1 ชนิด, สกุลพลาจิโอสตาซิส (*Plagiostachys*) 1 ชนิด, สกุลข่าขมพู (*Riedelia*) 1 ชนิด, สกุลสเคโฟเคลมิส (*Scaphochlamys*) 4 ชนิด, สกุลไซแอมแมนทิส (*Siamanthus*) 1 ชนิด, สกุลสาอูพม่า (*Smithatris*) 2 ชนิด, สกุลเพชรใหญ่ (*Stahlianthus*) 4 ชนิด และสกุลขิง (*Zingiber*) 32 ชนิด โดยสกุล *Burbridgea*, *Hitchenia*, *Laosanthus* และ *Riedelia* ไม่พบในธรรมชาติของประเทศไทย สกุล *Burbridgea* นำเข้ามาโดยไม่ทราบแหล่งแน่ชัด สกุล *Hitchenia* นำเข้ามาจากพม่า สกุล *Laosanthus* นำเข้าจากลาว และสกุล *Riedelia* นำเข้ามาจากอินโดนีเซีย จากจำนวน 205 ชนิดที่พบเป็นพันธุ์นำเข้าจากต่างประเทศ 14 ชนิด

ในการศึกษครั้งนี้พบพืชที่เป็นสกุลใหม่ของโลก 1 สกุล คือ สกุลรติ (*Laosanthus graminifolia* K. Larsen & T. Jenjittikul) พบพืชชนิดใหม่ 3 ชนิดคือ อีหมูป (*Kaempferia grandifolia* S. Saensouk & T. Jenjittikul), *Scaphochlamys minutiflora* T. Jenjittikul & K. Larsen และ *Scaphochlamys rubescens* T. Jenjittikul & K. Larsen และพืชชนิดใหม่ที่อยู่ระหว่างการศึกษาดังชื่ออีกไม่ต่ำกว่า 8 ชนิดในสกุลเปราะ (*Kaempferia*) นอกจากนี้ยังพบพืชที่ไม่เคยมีรายงานการพบในไทยมาก่อนได้แก่ ดอกดิน (*Kaempferia candida* Wall.) และปูด (*Etlingera metriochelios* (Griff.) R. M. Smith)

ตัวอย่างพืชวงศ์ขิงส่วนหนึ่งถูกรวบรวมไว้ที่ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล สวนหลวง ร.๙ และที่ไร่เอื้องผึ้ง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ สำหรับตัวอย่างพรรณไม้แห้งและตัวอย่างที่ต้องในน้ำยาต้องตัวอย่าง เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์พืช สวนหลวง ร.๙

คำหลัก : Zingiberaceae, Collection, Conservation, Propagation

Abstract

Project code : BGJ/26/2543

Project title : Survey and Collection of Zingiberaceous Plants for Conservation and Propagation

Investigator : Assoc. Prof. Dr. Oradee Sahavacharin Department of Horticulture

Faculty of Agriculture, Kasetsart University

e-mail address: droradee@yahoo.com

Dr. Thaya Jenjittikul

Department of Plant Science

Faculty of Science, Mahidol University

e-mail address: sctjj@mahidol.ac.th

Project periods: September 2000-September 2003

Zingiberaceous plants native to Thailand and from introduction for cultivation were collected during the year 2000 - 2003. Totally 27 genera including 205 species with 3 cultivated cultivars were studied. There were 17 species and 3 cultivated cultivars of *Alpinia*, 8 species of *Amomum*, 14 species of *Boesenbergia*, 1 species of *Burbridgea*, 1 species of *Camptandra*, 4 species of *Caulokaempferia*, 2 species of *Cornukaempferia*, 28 species of *Curcuma*, 4 species of *Elettariopsis*, 9 species of *Etligeria*, 2 species of *Gagnepainia*, 1 species of *Geostachys*, 26 species of *Globba*, 1 species of *Haniffia*, 10 species of *Hedychium*, 2 species of *Hemiorchis*, 1 species of *Hitchenia*, 1 species of *Hornstedtia*, 27 species of *Kaempferia*, 1 species of *Laosanthus*, 1 species of *Plagiostachys*, 1 species of *Riedelia*, 4 species of *Scaphochlamys*, 1 species of *Siamanthus*, 2 species of *Smithatris*, 4 species of *Stahlianthus* and 32 species of *Zingiber*. The 4 genera *Burbridgea*, *Hitchenia*, *Laosanthus* and *Riedelia* were not found in nature of Thailand. *Hitchenia* was introduced from Myanmar, *Laosanthus* from Laos, *Riedelia* from Indonesia and *Burbridgea* from unknown country.

In this study one new genus was recorded (*Laosanthus graminifolia* K. Larsen & T. Jenjittikul). Three new species in the genus *Kaempferia* were also recorded : *Kaempferia grandifolia* S. Saensouk & T. Jenjittikul; *Scaphochlamys minutiflora* T. Jenjittikul & K. Larsen and *Scaphochlamys rubescens* T. Jenjittikul & K. Larsen, and more than 8 species in the same genus are under studying. *Kaempferia candida* Wall.

and *Etlingera metriochelios* (Griff.) R. M. Smith were previously no recorded found in Thailand.

The living specimens were conserved for taxonomic study at the Department of Plant Science, Faculty of Science, Mahidol University, Rai Oung Pheung, Khao khor District, Phetchabun Province and Suan Luang Rama IX Botanic Garden, Bangkok. The alcoholic specimens and dried specimens were kept at Suan Luang Rama IX herbarium.

Keywords : Zingiberaceae, Collection, Conservation, Propagation